

ZA HEYDRICHEM A JEŠTĚ DÁL

Úvod

Všechno to začalo jednoho krásného slunečného dne na Gymnáziu Na Pražačce. Naše třída měla mít dějepis, jako každý jiný. Avšak když naše třídní profesorka přišla spolu s mladší slečnou, bylo nám jasné, že tato hodina nebude obyčejná. Ona slečna ze společnosti Post Bellum nás přišla nalákat na projekt, který společnost utvořila. V záplavě nadšení a představy, jaká úžasná práce to bude, se nás na tom to projektu na konec podílelo osm.

V následujících dnech jsme se rozdělili na dva týmy a začali jsme pracovat. Jeden tým pracoval na téma „Obléhání lokality Pražačka“ a náš tým na téma „Heydrichiáda“. Pro začátek jsme se museli seznámit s naším tématem, co se týče faktů, abychom byli na naše pamětníky připraveni. Četli jsme knížky, články v časopisech, hledali na internetu, informací jsme našli více než dost. Teď už stačilo domluvit schůzky s pamětníky a připravit si na ně otázky. Jako první pamětník, kterého navštívil i náš tým, ačkoliv nemluvil úplně o našem tématu, byl pan Staněk z Kladna. Všichni jsme se za ním vypravili do Kladna a strávili jsme zde krásnou sobotu. Tento výlet byl pro nás zajímavý, i když pro náš tým nepřinesl mnoho informací.

NÁŠ KLÍČOVÝ PAMĚTNÍK

Naším prvním vyslychaným byl synovec pana Zelenky-Hajského. Navštívili jsme ho na Pražské konzervatoři na Starém Městě, kde učí hru na kytaru. Pokud mohu mluvit za sebe, tak než jsme se seznámili, představila jsem si staršího pána, nedaleko k důchodu, trochu nerudného. Ovšem když se dveře otevřely, vynořil se v nich starší, vitální pán s úsměvem na tváři. Bylo fajn si s ním povídat. Hned na začátku nás pan Zelenka upozornil, že toho mnoho neví, protože se o tom moc nemluvílo a ani nemohlo.

O atentátu lidé ví, kdo ho provedl a kdy. Ovšem mnoho lidí, kteří byli pro tento atentát velmi důležití, o těch se moc neví. Pan Zelenka uvádí, že sám jeho otec byl v tomhle aktivně zapojen. „On byl taky do toho aktivně zapojen a málokdo ví, že třeba první úkryt, kterého se dostalo jednomu z parašutistů, jež se jmenoval Opálka, tak tomu poskytl ve svém tehdy Libeňským bytě a tam ten parašutista přečkal první kritickou noc, než potom šel dál, že jo. Čili můj otec byl do toho vlastně tímhle způsobem taky aktivně zapojen.“ Poté ho do toho jeho bratr již nezapojoval. Přece jen měl dva malé syny. A jak se do toho vlastně dostal? „No protože to byli sokolové! Tady byla obrovská skupina lidí, která byla organizována právě Janem Zelenkou Hajským jako Sokol. Tady byl ten hlavní impuls.“ A tento sokol měl spojení s celou akcí organizovanou v Londýně. Našemu vyslychanému byly v té době tři roky, i kdyby mu bylo více, tehdy v Praze nebyl, během války žil se zbytkem rodiny v Říčanech. Když válka skončila, ani po ní se o tomto činu nesmělo mluvit. „To byla věc, která nebyla ráda slyšena. Protože to neorganizovala naše rodná strana a Sovětský Svaz náš vzor, že jo. Tady my jsme nesměli říkat, že byl odboj v Anglii, a že čeští letci ve službách RAF zachraňovali Evropu. To se nehodilo, protože to byli jenom „Malatci savjetskije“.“

Ačkoliv o tom nikdo nemluvil, stejně byl jeho otec odevšud vyhozen, jako vysokému bankovnímu úředníkovi mu vzali vše, co mohli. Přišel i o místo v bance... Jeho rodina však nebyla trestána jen vyhozením z práce. „No a tetičku Františku, říkali jsme jí Fanuška, tak ta zemřela v tom koncentráku. Takže to byl takovej smutnej jaksí osud týhle části mé rodiny. A teď samozřejmě je zajímavá tahle věc- ta otázka byla z mé strany. „Jako tatínku, proč žijeme? Proč my tady jsme dál?“ To je naprosto nepochopitelné, že jo. A otec to vysvětlil jednou věcí, která plně charakterizuje mentalitu a myšlení Němců. Řekl „V momentě, kdy dostali parašutisty a jejich mrtvá těla se objevila na dlažbě v Resselově ulici, akce byla zastavena“. Oni během toho pátrání mnoho rodin povraždili, odstříleli atd., ale tohle stopli a dál to nešlo. „A my jsme měli jenom to štěstí, že nikdo z těch lidí na nás, na tuhle příbuzenskou rodinu dál nešel.“ Gestapo jeho otce nevyslýchalo, nepřišli na něho. I přes strach vyvolaný v té době, to dopadlo dobře. I když členové jeho rodiny přišli o život či o místo v práci, jemu samotnému se podařilo vystudovat konzervatoř a jeho bratr vystudoval leteckou průmyslovou školu na Třebešíně a pak také konzervatoř. Hrála v tom roli náhoda a také talent. I díky Janu Zelenkovi-Hajskému, řídicímu učiteli v jednotřídce v Hájích u Duchcova, a dalším členům jeho rodiny, mohl být atentát proveden.

V této chvíli jsme měli mnoho informací z knih a osobní příběh. Začínali jsme chápat, že tohle nebude tak lehké. Snažili jsme se vžít do role těch, kteří to prožili, alespoň na chvíli. Navštívili jsme ulici Zelenky Hajského, abychom se podívali na pamětní desku, ta byla však ukradena. V této chvíli jsme potkali pár nepříjemností, avšak nás to neodradilo od další práce.

SHRNUTÍ DĚJIN:

ROLE JANA ZELENKY-HAJSKÉHO

Jan Zelenka-Hajský byl význačný funkcionář Sokola (byl člen sokolské odbojové organizace Jindra) a zarytý odpůrce nacismu. Jeho krycí jméno Hajský bylo zvoleno podle obce Háj u Duchcova, kde žil před uzavřením mnichovské dohody. Po odstoupení pohraničí byl nucen se vystěhovat a usadil se v Praze, kde zastával povolání učitele v chlapecké škole.

Na jaře 1942 se stal domácím spolupracovníkem skupiny Antropoid: zajistil ubytování parašutistů a ve prospěch skupiny Antropoid vytvořil a řídil rozsáhlou zpravodajskou síť.

17. června 1942 spáchal sebevraždu ve svém pražském bytě, když se jej pokusilo zatknout gestapo. Téhož dne se otrávil i jeho syn Jan Milíč. Jeho manželka Františka byla popravena v říjnu 1942 v koncentračním táboře Mauthausen.

**Jan Zelenka-
Hajský**

Zdroj obrázku:

<http://tn.nova.cz/zpravy/domaci/reinhard->

HEYDRICHŮV PŘÍCHOD DO PROTEKTORÁTU

Prvním říšským protektorem v Protektorátu Čechy a Morava byl Konstantin von Neurath. Ten se však zdál příliš benevolentním k českému obyvatelstvu, proto byl odvolán na zdravotní dovolenou a prakticky jej nahradil velmi obávaný šéf Hlavního říšského bezpečnostního úřadu (RSHA) Reinhard Heydrich, který v září 1941 nastoupil do funkce zastupujícího říšského protektora. K tomuto kroku došlo na přímý pokyn Adolfa Hitlera a k jeho rozhodnutí nepochybně přispěly i stížnosti Karla Hermanna Franka, státního tajemníka na úřadu říšského protektora. Ten argumentoval, že Neurath si neumí poradit se sílícím českým odbojem, nezvládl zakročit proti českým protektorátním představitelům a tím že je prý ohrožena jednota říše.

Ihned po Heydrichově příjezdu do Prahy došlo k vyhlášení stanného práva (první stanné právo), čímž se okamžitě spustila vlna zatýkání, rychlého vynášení rozsudků smrti před stannými soudy (někdy se ale vynesení rozsudku obešlo i bez soudu) a následných poprav. Mezi zatčenými byl i později popravený předseda protektorátní vlády Alois Eliáš. Nedlouho po Heydrichově příjezdu začaly první deportace českých Židů do koncentračních táborů, o což se zasloužil sám Heydrich, jehož původním úkolem v Berlíně byla mimo jiné organizace konečného řešení židovské otázky.

Heydrich nepřijel do Prahy pouze za účelem zničení odboje a odstranění neloajálních úředníků české protektorátní správy. Hitler ho pověřil přípravou podmínek pro realizaci dlouhodobých nacistických plánů na českém území. V Hitlerově plánu bylo úplné odstranění českého obyvatelstva z Čech a následné poněmčení tohoto území. Je dost pravděpodobné, že nebýt jednoho z nejvýznamnějších atentátů v dějinách, tak by neobyčejně schopný Reinhard Heydrich svůj úkol mohl splnit.

LONDÝNSKÝ EXIL A PŘÍPRAVA ATENTÁTU

Reinhard Heydrich byl ale, stejně jako jiní zastupitelé vyšších říšských úřadů, nahraditelný. Jeho odstranění však sledovalo cíle politické: zviditelnění zahraničního odboje a zlepšení vztahů mezi československou exilovou vládou a vládami Spojenců, což se skutečně podařilo a v létě 1942 došlo k mezinárodnímu uznání Československa v předmnichovských hranicích.

O provedení atentátu na Reinharda Heydricha bylo tedy rozhodnuto v prostředí československého exilu v Londýně. Domácí odboj se na přípravách podílel až v závěrečné fázi (pomocí vyslaným parašutistům). Britské Oddělení zvláštních operací (SOE) technicky zajistilo celý projekt (vycvičilo parašutisty, dodalo materiál a dopravilo parašutisty do protektorátu).

Samotný atentát měla provést dvoučlenná skupina Antropoid tvořená slovenským rotmistrem Josefem Gabčíkem a českým rotným Karlem Svobodou. Oba absolvovali zvláštní výcvik u SOE pod dohledem velitele oddělení československých parašutistů ve Velké Británii, štábního kapitána Jaroslava Šustra. Karel Svoboda se ovšem při tréninku zranil a ve skupině Antropoid jej nahradil rotmistr Jan Kubiš.

PROVEDENÍ ATENTÁTU

Na území protektorátu seskočili členové Antropoidu 29. prosince 1941. Spolu s nimi byli vysazeni ještě členové skupiny Silver A a Silver B, jejichž úkolem bylo obnovit rádiové spojení mezi domácím odbojem a Londýnem. Všechny tři skupiny seskočili z jednoho letounu, ovšem každá na jiném místě. Gestapo naprosto neočekávaně díky hlášení protiletectvé obrany dokázalo lokalizovat místa seskoků a vyslalo na ně pátrací skupiny, což parašutistům ztížilo situaci už na samém začátku.

Josef Gabčík a Jan Kubiš byli vysazeni v Nehvizdech u Prahy (místo plánovaných Ejovic u Plzně). Během následujících měsíců se parašutisté připravovali na provedení atentátu.

Dne 27. května 1942 byl konečně proveden atentát na Heydricha během jeho cesty ze sídla v Panenských Břežanech do úřadu v Praze. Atentát provedli Jan Kubiš s Josefem Gabčíkem za pomoci Josefa Valčíka (člen týmu Silver A) a Adolfa Opálky (člen výsadkové skupiny Out Distance). K atentátu byla vybrána zatáčka v pražských Kobylisích na rohu Kirchmayerovy třídy (dnešní Zenklova ulice) a ulice V Holešovičkách. Toho dne Gabčík s Kubišem dojeli tramvají na Žižkov, kde si vypůjčili jízdní kola. V Holešovicích se pravděpodobně setkali s Valčíkem. Dojeli pod zmíněnou zatáčku a zde vybaveni střelnými zbraněmi a bombami skrytými v kabátu a aktovce čekali na Heydrichův příjezd.

Heydrich se v zatáčce objevil v 10 hodin 32 minut, sám v kabrioletu pouze se svým řidičem Johannesem Kleinem, bez jakékoliv ostrahy, což později Hitler ostře kritizoval. Gabčík vběhnul se samopalem v ruce do vozovky před vůz, ale zbraň selhala. Heydrich poručil řidiči, aby zastavil, a sám začal střílet po atentátníkovi. Mezi tím se Kubiš pokusil hodit do auta bombu, jenže minul a k výbuchu došlo na silnici vedle zadního kola. Heydricha ovšem zranily střepy, tato zranění mu způsobila otravu krve, na kterou 4. července 1942 zemřel v pražské nemocnici Na Bulovce.

NÁVŠTĚVA MUZEA

Koncem dubna jsme navštívili spolu s naší třídou Vojenské muzeum, kde jsme měli možnost si vyslechnout přednášku historika, pana podplukovníka Stehlíka na téma Atentát na Heydricha. Zprvu nás poučil, že ve spojení s atentátem na Heydricha nemáme používat sloveso spáchat. Proč? Za prvé protože to, že byl atentát spáchán bylo zaznamenáno v původní zprávě o atentátu, takže tím vlastně „papouškujeme“ nacisty a jejich myšlenky a přístup a za druhé proto, že když hovoříme o spáchání nějakého činu, je to čin jednoznačně negativní a špatný, čin, jež naše kultura odsuzuje (vraždy, kriminální zločiny apod.). Vyřčením, že byl atentát na R. Heydricha spáchán, vyjadřujeme svůj nesouhlas s činem, jež provedli českoslovenští vojáci a tím pádem i souhlas s nacismem.

A kdo to vlastně byl Reinhard Heydrich? Byl to zastupující říšský protektor. Zastupující? To zní nějak neplnohodnotně, že? Ale opak je pravdou. „R. Heydrich byl vše, jen ne neplnohodnotným nacistou,“ jak říká pan Stehlík. Zastával tehdy velmi důležitou funkci a to post šéfa hlavního říšského bezpečnostního úřadu, jež spravoval všechny policejní složky nejen v celém protektorátu a říši, ale v celé nacisty okupované Evropě. Prakticky tedy rozhodoval o životě a smrti.

Kde a proč vlastně vznikla ta myšlenka atentátu na Heydricha? Zřejmě někde v okolí Edvarda Beneše ve Velké Británii, ale někde není přesně psáno, kdo plán atentátu zkonstruoval. Důvodem bylo, že český národ se nesmířil s nacistickou okupací a to chtěli dát najevo. Veškerí vojáci se atentátu účastnili dobrovolně a své rozhodnutí mohli kdykoli před akcí změnit. Pro provedení samotného atentátu byli vybráni – Karel Svoboda a Josef Gabčík. Úkol jim byl přestřehán 3. října 1941 a provedení bylo zamýšleno již na 28. října téhož roku (na nacisty zakázaný státní svátek). Před tím byli vyškoleni ve Skotsku v SOI v práci s trhavinami, ve střelbě atd. Po kterém následoval doplňující výcvik. Bohužel se Karel Svoboda při něm zranil. Bylo jasné, že se již akce nemůže zúčastnit a tak J. Gabčík vybral svého nejlepšího kamaráda Jana Kubiše, který Svobodu nahradil.

14
8

Z á z n a m o o d l e t u .

Dne 27. března 1942 v 1830 přibyla skupina Outdistance, skupina Zinc, škt. Šustr a npor. Hrubec na letišti Stradishall. Start byl stanoven na 1945 hod. V 1900 hod. byl jsem volán do kanceláře Inteligens Officer-a, kde mi W/Cdr Farley řekl, že z důvodů technických není možno skupinu Outdistance vysaditi v původně stanoveném prostoru (prostor Kopidlno). Při stávající krátké noci a dlouhé dráze letounu se skupinou Zinc nemohla by se posádka vrátit bezpečně a včas do Anglie. Tomuto rozhovoru byli přítomni mimo mne, W/cdr F. a jeho sekretářky (A/S/O) ještě G/Cpt Norman, F/L lord Alleton a maj. Dods-Parker.

Po uvážení a propočítání všech okolností, stanovil jsem jako prostor seskoku trojúhelník mezi Tábořem, Pelhřimovem a Vlašimí. Přesně nemohl jsem za daných okolností stanoviti místo seskoku bodově, ale požádal jsem W/Cdr F., aby nařídil posádce, že skupina musí být za každých okolností vysazena u lesa, pokud možno blíže k Tábořu, za žádných okolností pak západně Vltavy. Upozornil jsem, že skupina veze s sebou důležitý a tajný materiál „Rebecca“ a že je tedy nutno vynaložiti všechny síly, aby byla dopravena do bezpečí pokud možno největšího.

Sám jsem pak mluvil s pilotem i navigátorem, prostor na mapě jim ukázal a svou žádost o vysazení opakoval. Oba slíbili, že učiní vše nejlepší, co bude jen v jejich silách.

Na to jsem si vzal stranou skupinu Outdistance, řekl jim situaci a zeptal se na souhlas, zda do daného prostoru chtějí seskočit. Všichni odpovídali kladně. Ukázal jsem jim tedy podrobně na mapě okolí vyhlédnuté pro seskok, poučil je (dotčený kraj sám velmi dobře znám) a dal jim dvě adresy mých příbuzných, poněvadž adresy dříve udané jsou příliš daleko od místa seskoku. Nové adresy, jejich pořadí a hesla jsou tato:

1./ Bohuslav K u š e r a, berní ředitel ve výslužbě, Chýnov u Tábořa, čp.26 (velký dům naproti škole).

Heslo: Pozdrav od synovce škt. Šustr, který v r. 1936 adoptoval sedmiměsíčního
./.

Záznam o odletu-část 1., zdroj:

chlapce Jiřího. Dále ať si vzpomene, když Šustr po své svatbě byl s manželkou u Kučerů na návštěvě, že mu Kučera chodil pod okno zpívat „Tudy tou vozovou, tudy tou cestičkou.”

2./ Vladimír Š u s t r, komisař politické správy, Praha - Vinohrady, Na švihance čp.6, třetí patro.

Heslo: Totožné jako u Kučery, až po slovo „Jiřího”. Dále ať si vzpomene, že bratr Stan-
da se rozváděl v téže době, jako se Jarka ženil a že Láďa je rovněž rozvedený po krátké době manželství.

-----Skupina Outdistance si adresy i hesla zapamatovala, načež byla naložena do letounu. V důsledku těchto událostí se start letounu opozdil. Jiných komplikací nebylo.

Letoun odstartoval v 1955 hod.

Londýn, 28.březen 1942.

Ing. J. Just James

Záznam o odletu-část

V učebnicích je psáno, že Gabčík měl vystřelit na auto ze samopalu, ten selhal a tak Kubiš neváhal a hodil na auto bombu. Plán byl opačný. Zastavit, nebo zpomalit auto dvěma bombami, a kdyby to nevyšlo, tak teprve pak vystřelit ze samopalu.

Bylo jasné, že pomsta za Heydrichovu smrt bude obrovská. Bylo vyhlášeno stanné právo, popravy v Kobylisích a na jiných místech a dále nacisté používali i psychický nátlak. Každých dvacet minut

byla v rozhlase hlášena jména atentátníků a popravených osob, takže se před tím nedalo vůbec utéct. I když byste zavřeli okno, stále byste rozhlasové hlášení slyšeli.

Čurdova zrada byla uspíšena Lidickou tragédií, která však neměla s atentátem nic společného. Neukrýval se tam žádný z atentátníků ani tam neprobíhalo mezi nimi nějaké spojení. V oficiální nacistické zprávě o vyhlazení Lidic je uveden trest tamních obyvatel a to: Lidičtí muži byli zastřeleni, ženy dány do koncentračních táborů a děti předány k převychování rodinám v říši. Prakticky vůbec nic z toho není pravda. Pravdou je, že 10. června 1942 postříleli kluky od patnácti let výše (dokonce i jednoho čtrnáctiletého chlapce) a tehdy byla plnoletost v jednadvaceti letech. Ženy byly předány do koncentračních táborů, ale na doživotí. A ze sto pěti lidických dětí bylo osmdesát osm zavražděno. K poněmčení, dle tehdejších rasových zákonů vybrali nacisté však jen dvě děti. O osudu ostatních patnácti nám není známo mnoho.

Poté nacisté vyhlásili amnestii všem a jejich blízkým, kteří by mohli pomoci k dopadení atentátníků. Tu však časově omezili. A Čurda se na tuto nabídku přihlásil, protože si myslel, že se mu již nic nestane. On však nevěděl přímo, kde se Kubiš s Gabčíkem nacházejí. Ale prozradil rodinu Moravcovu, která se podílela na ukrývání parašutistů. Ze syna paní Moravcové jejich úkryt, tedy Cyrilometodějskou kapli doslova vymlátili. Během výslechu před něj postavili také dózu s uříznutou hlavou jeho matky. Chlapci tehdy bylo pouhých šestnáct let. Následně byl on i jeho otec zastřeleni v Mauthausenu.

18. června, kdy parašutisté svedli svůj poslední boj se parašutisté přes všechn nátlak do rukou nacistů nevzdali, ale vzali si život vlastní rukou. Bojovali sedm hodin téměř proti stonásobné přesile. Parašutistů bylo sedm a nacistů na osm set. Je otázka, zda svou vlastní smrtí se nestaly vítězi. V onom historickém kontextu určitě ano.

ARCHIV

Poslední krok našeho pátrání byla návštěva Vojenského ústředního archivu v Praze na Invalidovně dne 25. května 2012. Návštěva pro nás byla výjimečná už jen tím, že osoby mladší osmnácti let běžně do tohoto přístup nemají. Ředitel archivu Július Baláž nám vyšel vstříc ve všem, za což mu patří velké díky. Nejen že nám našel potřebné archiválie, ale udělal nám i prohlídku areálu archivu, která byla zajímavá, nebo nám odpovídal na všechny naše dotazy, ať už se týkaly areálu, parašutistů či koncentračních táborů. Držet v ruce archiválie z dob druhé světové války byl skvělý zážitek, stejně jako celá návštěva archivu. Hledali jsme v záznamových knihách z koncentračních táborů jména popravených. Co nás velmi překvapilo, byl fakt, že v těchto knihách byly napsány i časy jednotlivých poprav a co víc, tyto časy se měnily většinou po dvou minutách.

Všechno jsme si samozřejmě zaznamenávali, fotili a pročítali. Dostala se nám i možnost vidět plány koncentračních táborů, které byly vesměs všechny podobné, záznamy samotných parašutistů, jejich fotografie, soupis věcí, co po nich zbyly, jejich výpovědi, záznamy o jejich výcviku i protokoly psané německým gestapem a jejich přepisy do češtiny. Po odchodu z archivu jsme byli plni dojmů a zážitků.

Práce byla v plném proudu...

I okolí archivu

PODĚKOVÁNÍ

Na závěr bychom rádi poděkovali všem, kteří nám s projektem pomáhali. Zejména naší paní profesorce Válkové, která nám představila paní Magdalenu Benešovou ze společnosti Post Bellum, jež nás provedla projektem a propůjčila nám techniku. Dále panu Zelenkovi, který byl ochotný nám vyprávět o své rodině, a panu Balášovi, který nás provedl invalidovnou, jenž nechala postavit Marie

Terezie a umožnil nám pracovat s archiváliemi z druhé světové války. Také paní Kozumplíkové, která nám prohlídku zařídila. A samozřejmě panu Stehlíkovi z vojenského muzea, který nám svým vyprávěním umožnil nahlédnout do naší historie.